

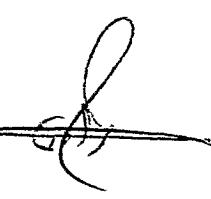
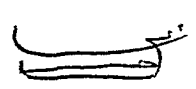

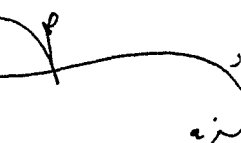

١٥٢٧
—————
٥٢٩٨
—————
١٠٩٧

٤٨٩٥٣

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهائی پایان نامه خانم/ آقای علی. وستمی. سوورکی.
 تحت عنوان ... بررسی تاثیر اجزای طرحهای مرتعداری بر درآمد مرتعداران. (مطالعه موردی بخش ...
 لاریجان آمل).
 را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر صادق خلیلیان	استادیار	
۲- استاد مشاور	مهندس رضا عرفانزاده	مربی	
۳- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر حمیدرضا مرادی	استادیار	
۴- استاد ممتحن	دکتر محمد جعفری	دانشیار	
۵- استاد ممتحن	دکتر علی اکبر مهربانی	دانشیار	
۶- مدیر گروه	دکتر سیدحمیدرضا صادقی	استادیار	

۴۸۹۵۲

باسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیت‌های علمی- پژوهشی دانشگاه است بنابر این به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱- در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) های خود، مراتب را قبلاً به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲- در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت زیر را چاپ کند:
(کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته مرتعداری است که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی به راهنمایی جناب آقای دکتر صادق خلیلیان و مشاوره جناب آقای مهندس رضا عرفانزاده از آن دفاع شده است).

ماده ۳- به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴- در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰ درصد بهای شمارگان چاپ شده را بعنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵- دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ بعلاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶- اینجانب علی رستمی سورکی دانشجوی رشته مرتعداری مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی: علی رستمی سورکی

تاریخ و امضاء: ۱۳۸۱/۱۱/۱۶

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی
گروه مرتعداری

پایان نامه کارشناسی ارشد
مهندسی منابع طبیعی - مرتعداری

**بررسی تأثیر اجرای طرحهای مرتعداری بر درآمد مرتعداران،
مطالعه موردی بخش لاریجان آمل**

علی رستمی سورکی

۱۳۸۲ / ۳ / ۳۰

استاد راهنما

دکتر صادق خلیلیان

استاد مشاور

مهندس رضا عرفانزاده

وزارت اطلاعات در آمل علی رستمی سورکی

زمستان ۱۳۸۱

تقدیم به:

پدر، مادر

برادر و خواهران گرامی ام

و به دلهای سبز همه آنهایی که عشق و حقیقت واقعی را در یافته اند و

دوستشان دارم.

بسم الذي علم الانسان ما لم يعلم

حال که با یاری خداوند متعال و مساعدت اساتید گرامی موفق به طی نمودن مرحله دیگری از تحصیل شده ام بر خود لازم می دانم از عزیزانی که در انجام این تحقیق یار و مددکارم بوده اند، قدردانی و سپاسگذاری نمایم.

استاد بزرگوار جناب آقای دکتر خلیلیان که زحمت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده داشته و در این راه از هیچ گونه کمکی دریغ ننمودند،

جناب آقای مهندس عرفانزاده که در طول انجام مراحل پایان نامه از مشاوره و راهنمایی های ایشان بهره کافی را کسب نمودم،

جناب آقای دکتر صادقی مدیر محترم گروه مرتعداری که همکاریهای لازم را در طی انجام مراحل پایان نامه داشته اند،

اساتید محترم جناب آقایان دکتر جعفری و دکتر مهربانی که تقبل زحمت فرموده و بعنوان استاد ناظر در برگزاری جلسه دفاع همکاری فرمودند،

برادران ارجمند و محترم جناب آقایان مهندسین جواهری، رضوی، اکبرزاده، گالشی، دیوسالار و صالحی (کارشناسان محترم اداره منابع طبیعی و سازمان تحقیقات منابع طبیعی استان مازندران) که در انجام این پایان نامه همکاری داشته اند،

دوستان بزرگوار و عزیزم جناب آقایان مهندسین علی نیکپور، عبدالعلی موحدی نیا، فرهاد قاسمی، خدایار عبداللهی، سعید کیوان شکوه، امیر حسین کاشی پزها و حمید نیک نهاد که در طی انجام مراحل تحقیق به نحوی همکاری داشته اند،

و دوستان عزیزی که در طول مدت تحصیل، ناآموخته های بسیار از آنها آموختم.

چکیده

منابع طبیعی بعنوان بستری برای رشد و توسعه اقتصادی جوامع و کشورها می باشد. مراتع به عنوان قطب تولید گوشت، علوفه و آب، حافظ خاک و متضمن استمرار تولید در بخشهای دامداری از نقش ارزنده ای در اقتصاد کشور برخوردار است. افزایش تعداد بهره برداران و تعداد دام در مراتع توازن بین تولید و برداشت را از میان برده است. سازمان جنگلها و مراتع کشور برای جلوگیری از روند صعودی تخریب مراتع اقدام به تهیه و اجرای طرحهای مرتعداری کرده است. در این تحقیق تأثیر اجرای طرحهای مرتعداری بر درآمد مرتعداران و بهره برداران، وضعیت طرحهای اجرا شده و عملکرد اقتصادی طرحها (در بخش لاریجان آمل) در قالب کار صحرائی و تکمیل پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است. نظرات مرتعداران و ناظران طرحها در مورد وضعیت و مقدار تولید مرتع پس از اجرای طرح، تأثیر طرح بر درآمد مرتعداران، موفقیت طرحهای انجام شده و میزان تأثیر اجرای برنامه های ترویجی در استقبال از اجرای طرحهای مرتعداری بوسیله آزمون کای اسکوئر و عملکرد اقتصادی طرحها از روش نسبت درآمد به هزینه ارزیابی شده اند. نتایج مقایسه نظرات مرتعداران و ناظرین طرحها حاکی از آنست که اجرای طرحها سبب افزایش تولید مراتع شده و اثر مثبت بر درآمد داشته است، هر چند بین دامنه پاسخگویی بین دو گروه به میزان تأثیر اجرای طرح بر افزایش تولید و درآمد تفاوت معنی دار وجود دارد. در مجموع اجرای طرحها موجب بهبود وضعیت و گرایش مراتع گردیدند. نتایج مقایسه نسبت درآمد به هزینه طرحها نیز نشان می دهد که طرحهای اجرا شده با در نظر گرفتن هزینه های انجام گرفته از طرف مجری و دولت توجیه اقتصادی دارند.

واژه های کلیدی: اقتصاد منابع طبیعی، طرحهای مرتعداری، نسبت درآمد به هزینه، آمل، ایران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: مقدمه
۲	۱-۱ مقدمه
۴	۱-۱-۱ فرضیه های تحقیق
۴	۲-۱-۱ اهداف تحقیق
۵	۳-۱-۱ اهمیت تحقیق
۶	۲-۱ کلیات
۶	۱-۲-۱ معرفی موضوع
۶	۲-۲-۱ مراتع دارای طرح مرتعداری
۷	۳-۲-۱ تاریخچه تهیه طرحهای مرتعداری در کشور
۸	۴-۲-۱ روند تهیه طرحهای مرتعداری و عملکرد آنها قبل از انقلاب اسلامی
۱۰	۵-۲-۱ روند تهیه طرحهای مرتعداری و عملکرد آنها بعد از انقلاب اسلامی
۱۰	۱-۵-۲-۱ از بدو انقلاب تا ابتدای برنامه اول (۶۸-۱۳۵۷)
۱۱	۲-۵-۲-۱ برنامه پنج ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۲	۳-۵-۲-۱ برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
	فصل دوم: مروری بر مطالعات انجام شده
۱۵	۱-۲ مطالعات انجام شده در خارج از کشور
۱۸	۲-۲ مطالعات انجام شده در ایران
	فصل سوم: مواد و روشها
۲۵	۱-۱-۳ تشریح وضعیت و سیمای عمومی منطقه مورد مطالعه

۲۶	۲-۱-۳ مشخصات مناطق مورد بررسی
۲۷	۱-۲-۱-۳ مرتع املاء
۲۷	۲-۲-۱-۳ مرتع اونمیر گردکاله
۲۸	۳-۲-۱-۳ مرتع الون زیره ور
۲۹	۴-۲-۱-۳ مرتع پیشکوه
۲۹	۵-۲-۱-۳ مرتع چمن خواب
۳۰	۶-۲-۱-۳ مرتع زردآویج علیا
۳۱	۷-۲-۱-۳ مرتع کلاکوه (۱)
۳۱	۸-۲-۱-۳ مرتع لهرآوردنگ
۳۲	۲-۳ روش تحقیق
۳۲	۱-۲-۳ روش میدانی
۳۳	۲-۲-۳ فن پیمایشی
۳۴	۳-۳ روش تجزیه و تحلیل آماری
	فصل چهارم: نتایج
۳۶	۱-۴ نتایج حاصل از اندازه گیری صحرائی
۳۶	۲-۴ ویژگیهای مجریان طرحها
۴۰	۳-۴ ویژگیهای افراد خانوار مجریان
۴۰	۴-۴ نحوه سرمایه گذاری مجریان و تقسیم هزینه های اجرای طرح
۴۰	۵-۴ تسهیلات و خدمات ارائه شده از طرف دولت برای اجرای طرح
۴۱	۶-۴ تأثیر برنامه های آموزشی و ترویجی
۴۳	۷-۴ نوع علوفه دستی و نحوه تهیه آن
۴۳	۸-۴ نظر مجریان نسبت به تأثیر محصولات فرعی مراتع بر درآمد

۴۳	۹-۴ نظر مجریان نسبت به هزینه و درآمد سالانه
۴۳	۱۰-۴ میزان وابستگی درآمد مجریان به مرتع
۴۴	۱۱-۴ اثرات اجرای طرح
۴۴	۱-۱۱-۴ اثر طرح در افزایش درآمد مجریان
۴۵	۲-۱۱-۴ اثر طرح بر بهبود وضعیت مراتع از دیدگاه مجریان و ناظران طرحها
۴۵	۳-۱۱-۴ اثر طرح بر میزان علوفه تولیدی مراتع نسبت به گذشته از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۵	۴-۱۱-۴ موفقیت طرحهای اجرا شده در منطقه از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۷	۵-۱۱-۴ اثر اجرای طرح بر درآمد بهره برداران از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۷	۶-۱۱-۴ تأثیر اجرای برنامه های ترویجی دولت در استقبال از اجرای طرحهای مرتعداری
۴۷	۷-۱۱-۴ بررسی نقش کارشناسان و مأمورین ترویجی و منابع طبیعی در رفع مشکلات
۴۷	۸-۱۱-۴ بررسی تأثیر محصولات فرعی مراتع بر درآمد بهره برداران
۴۹	۱۲-۴ محاسبه درآمد و هزینه
۴۹	۱-۱۲-۴ محاسبه درآمد
۵۰	۲-۱۲-۴ محاسبه هزینه
۵۰	۱۳-۴ مقایسه درآمد و هزینه زندگی دامداران
۵۳	۱۴-۴ محاسبه نسبت درآمد به هزینه طرحهای مرتعداری
۵۷	فصل پنجم: بحث، نتیجه گیری و پیشنهادها
۶۳	فهرست منابع
	ضمائم
	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۸	جدول ۱-۴ نتایج حاصل از اندازه گیری فاکتورهای مختلف در مراتع مورد مطالعه
۴۹	جدول ۲-۴ محاسبه درآمد مجریان در سال
۵۱	جدول ۳-۴ محاسبه هزینه زندگی و دام مجریان و خانوار آنها در سال
۵۲	جدول ۴-۴ مقایسه میانگین درآمد و هزینه زندگی مجریان و خانوار آنها در سال
۵۳	جدول ۵-۴ نسبت درآمد به هزینه طرحهای مرتعداری مورد مطالعه
۵۴	جدول ۶-۴ محاسبه مجموع هزینه های اجرای طرح توسط مجری و دولت

فهرست نمودار ها و اشکال

صفحه	عنوان
۳۹	نمودار ۴-۱ درصد ترکیب مجریان بر حسب سن
۳۹	نمودار ۴-۲ درصد ترکیب مجریان بر حسب میزان تحصیلات
۳۹	نمودار ۴-۳ درصد ترکیب مجریان بر حسب شغل فرعی
۴۱	نمودار ۴-۴ میزان استفاده از تسهیلات مجریان
۴۲	نمودار ۴-۵ میزان تأثیر برنامه های آموزشی در پیشبرد اهداف طرح
۴۲	نمودار ۴-۶ میزان تأثیر برنامه های ترویجی در استقبال دامداران از اجرای طرحهای مرتعداری
۴۲	نمودار ۴-۷ میزان رضایت مجریان از برنامه های ترویج
۴۴	نمودار ۴-۸ میزان وابستگی درآمد مجریان به مرتع
۴۴	نمودار ۴-۹ میزان اثر طرح در افزایش درآمد مجریان
۴۶	نمودار ۴-۱۰ میزان اثر طرح بر بهبود وضعیت مراتع از دیدگاه مجریان و ناظران طرحها
۴۶	نمودار ۴-۱۱ میزان اثر طرح بر میزان علوفه تولیدی مراتع نسبت به گذشته از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۶	نمودار ۴-۱۲ میزان موفقیت طرحهای اجرا شده در منطقه از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۸	نمودار ۴-۱۳ میزان اثر اجرای طرح بر درآمد بهره برداران از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۸	نمودار ۴-۱۴ میزان تأثیر اجرای برنامه های ترویجی دولت در استقبال از اجرای طرحهای مرتعداری از دیدگاه ناظران و مجریان
۴۸	نمودار ۴-۱۵ میزان نقش کارشناسان و مأمورین ترویجی و منابع طبیعی در رفع مشکلات از دیدگاه ناظران و مجریان

اصطلاحات :

مرتعدار: شخص حقیقی یا حقوقی است که عرفاً سابقه مرتعداری یا بهره برداری از مرتع مشخصی را داشته باشد.

بهره بردار: به فرد حقیقی یا حقوقی گفته می شود که از علوفه مرتع به منظور تغذیه دام بهره برداری می نماید.

دامدار: کسی که شغل اصلی او دامداری می باشد.

مجری طرح: شخص حقیقی یا حقوقی که غالباً از دامداران و مرتعداران منطقه اجرای طرح است و طرف مستقیم قرارداد با سازمان جنگلها و مراتع می باشد.

طرح مرتعداری: برنامه مدونی است که در آن کلیه روشهای مدیریتی لازم در رابطه با حفظ، احیاء و توسعه بهره برداری صحیح از مراتع به منظور داشتن تولیدات مستمر مشخص شده باشد [۳۴].

ذکر این نکته لازم است که از سال ۱۳۶۴ با تغییراتی که در معانی و مفاهیم اولیه نظیر دامداری، مرتعداری و ... به وجود آمد، مرتعداری باعث بقای مرتع و دام شناخته شد و دامداری فقط بهره برداری از مرتع در نظر گرفته شد [۱۴].

در این مبحث، هر جا سخن از مرتعدار، بهره بردار، دامدار و مجری طرح به میان می آید منظور، افرادی هستند که دارای دام در مرتع مورد نظر بوده و در مراحل اجرای طرح سهمیم بوده باشند.

فصل اول

مقدمه و کلیات

۱-۱ مقدمه

منابع طبیعی بعنوان یک بستر برای رشد و توسعه اقتصادی جوامع و کشورها در سطوح خرد و کلان مطرح است. میزان استفاده از این منابع همراه با بهره برداری اصولی در رشد و توسعه اقتصادی جوامع و کشورها تأثیر گذار است. مسایل و مشکلات موجود در امر مدیریت مراتع اعم از مشکلات طبیعی، اقتصادی و اجتماعی، افزایش جمعیت انسانی و نیاز به ایجاد کار، درآمد و تأمین مواد غذایی منجر به افزایش تعداد بهره برداران از مراتع به چندین برابر گردیده است.

مراتع به عنوان قطب تولید گوشت، علوفه، آب، حفظ خاک و متضمن استمرار تولید در بخشهای دامداری از نقش ارزنده ای در اقتصاد کشور برخوردار است. این موهبت خدادادی با پتانسیل بالقوه ای که دارد در صورت مدیریت صحیح علمی و اصولی حتی می تواند در سخت ترین شرایط آب و هوایی پاسخگوی نیازهای بهره برداران از این منبع تولید برای سالیان متمادی باشد [۴۱]. درصد بالایی از دامهای کشور به مراتع وابسته اند و این مراتع هستند که می توانند علاوه بر تولید گیاهان دارویی و صنعتی در شرایط مختلف آب و هوایی خشک ایران به مقدار بسیار زیادی از فرسایش خاک و هدررفت آب جلوگیری کنند و از طرفی موجب لطافت و پاکیزگی هوا، تولید و افزایش علوفه، تغذیه سفره های زیرزمینی و جلوگیری از شورشدن آبها و ... شود [۳۵].

بطور خلاصه حیات اقتصادی جامعه ما بخصوص قشر عظیمی از مردم که فقط از راه دامداری و کشاورزی امرار معاش می کنند به مراتع وابسته است. در سالیان گذشته، با وجود اعمال سیاستهای مختلف مالکیت و بهره برداری مراتع، بدلیل وجود جمعیت نسبتا پایین و کیفیت نسبتا بهتر مراتع، تعادل و توازنی بین تعداد دام و ظرفیت مراتع وجود داشته است. در ادامه با سیر صعودی جمعیت از یکسو و بالا رفتن هزینه های زندگی و کاهش خود مصرفی از سوی دیگر شاهد افزایش تعداد دام در مراتع بودیم. همچنین سیاست های دامداران از تولید برای مصرف به تولید برای فروش تغییر یافت که به تبع آن دامداران برای کسب درآمد بیشتر، اقدام به افزودن تعداد دام در مرتع نمودند که این